

4. Заскалета В.П. Структурні та семантичні особливості складнопідрядних означальних речень зі сполучними словами, які походять від займенникового кореня *k- (č-), зафіксованих у пам'ятках української мови XI–XIII ст. / В.П. Заскалета //Лінгвалізація світу: теорет. та метод. аспекти : зб. матер. Міжнар. наук. конф. 24–25 травня 2006 р. – Черкаси : Брама, 2007. – С. 280–287.
5. Кершиене Р.Б. Сложноподчиненные определительные предложения / Р.Б. Кершиене // Историческая грамматика русского языка. Синтаксис. Сложное предложение. – М., 1979. – С. 56–109.
6. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике / А.А. Потебня. – М. : Просвещение, 1968. – Т. III. – 552 с.
7. Скоропада О.А. До історії розвитку підрядних сполучників в означальних реченнях / О.А. Скоропада // Пит. укр. мовознавства. – Кн. 2. – Львів: Львів. держ. ун-т, 1957. – С. 94–111.
8. Стеценко А. Н. Определительные придаточные предложения в древнерусском языке (По данным памятников русской письменности XIV – XVI вв.) / А. Н. Стеценко // Уч. зап. Томск. гос. пед. ин-та. – Томск: Изд-во Томск. ун-та 1958. – Т. 17. – С. 177–201.
9. Сумкина А.И. К истории относительного подчинения в русском языке XIII – XVII вв. / А.И. Сумкина // Труды Ин-та языкознания АН СССР. – 1954. – Т. 5. – С. 139–202.
10. Тимошенко П.Д. Складнопідрядні (сполучникові) речення з підрядними означальними та додатковими в українських грамотах XIV – першої половини XV ст. / П.Д. Тимошенко // Проблеми синтаксису. Праці Міжвуз. наук. конф. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. – С. 116–127.
11. Шахматов А.А. Исследование о двинских грамотах XV в. Ч. I и II / А.А. Шахматов // Исследования по русскому языку. Т. II. – Вып. 3. – СПб., 1903. – С. 135–139.
12. Широкова Н.А. Относительное подчинение в русском литературном языке XVII в. / Н.А. Широкова // Уч. зап. Казанск. ун-та. – Казань, 1952. – Т. 112. – Кн. 6. – С. 65–108.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЇХНІХ УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- Гум** – Говори української мови : Збірник текстів. – К. : Наук. думка, 1977. – 590 с.
- П** – Грамоти XIV ст. / Упоряд., вступ. стаття, комент. і словники-показники М.М. Пешак. – К., 1974. – 255 с.
- Роз.** – Розов В. Українські грамоти. XIV в. і перша половина XV в. – К., 1928. – Т. 1. – 176, 75, IX с.
- Рус.** – Українські грамоти XV ст. / Підгот. тексту, вступ. стаття і комент. В.М. Русанівського. – К.: Наук. думка, 1965. – 162 с.
- ССУМ** – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: У 2-х т. – К.: Наук. думка, 1977.– Т. 1. – 630 с.; 1978. – Т.2. – 591 с.
- Чет. 1489** – Четья 1489 р. – Рукопис зберігається в Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського, шифр ДА / 415 л.

Статья посвящена исследованию структурных и семантических особенностей сложноподчиненных предложений с союзным словом *что*, зафиксированных в памятниках украинского языка.

Ключевые слова: сложноподчиненное предложение, собственно определительная семантика, дополнительная семантика, союзное слово, памятники украинского языка.

The article is dedicated to studying structural and semantic specialties of compound sentences with compound *что*, noted in the monuments of Ukrainian language.

Keywords: compound sentence, self-definitive semantics, complementary semantics, compound, monuments of Ukrainian language.

УДК 811.161.2..282.2 (477.43/44)

Л. Р. Іщенко

ОДНОСЛІВНІ НАЗВИ ПОГОДНИХ УМОВ У ГОВІРКАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОДІЛЛЯ

У статті здійснено системний опис однослівних назв погоди у говірках центральноподільського регіону. Здійснено лексико-семантичний аналіз назв на позначення атмосферних опадів та їхніх додаткових характеристик. Описано лексику досліджуваної групи говірок у зіставленні з українською літературною мовою та з іншими українськими говірками.

Ключові слова: діалект, центральноподільські говірки, однослівна назва, семантика, сема, мікрополе, тематична група лексики, лексико-семантична група.

Залежність людини від природних умов змушувала її спостерігати за природою, за особливими прикметами передбачувати погоду, «пізнавати на емпіричному рівні закономірний зв'язок явищ навколишньої дійсності, набуті знання підпорядковувати основним заняттям, зокрема тим, які залежали від природно-кліматичних умов» [9, 168], називати метеорологічні явища лаконічними і точними номенами, які відбивають їхню суть.

Лексика на позначення погодних умов давня. Вона зазнавала впливу різних говорів та мов, ввібрала в себе міфологічні уявлення та світоглядні вірування народу, що зумовлює встановлення територіальної диференціації цієї групи лексики, дослідження історії її формування, визначення

співвідношення і взаємодії з іншими формами мови етносу – літературною, просторічною, соціально-діалектною [3, 249].

Об'єктом дослідження стали одиничні лексеми на позначення погодних умов у говірках центральноподільського регіону, що сприятиме, як зазначає П.Ю.Гриценко, створенню *Подільського діалектного словника та подільського фонотону* – збірки записів діалектного мовлення та діалектних текстів, а відтак – і фундаментальних сучасних монографічних описів фонетики, граматики, лексичного і фразеологічного складу, системи наголошування, які різьблять неповторний профіль цього діалекту, виказують особливу цінність і актуальність обстежень подільських говірок, їхній опис та уведення зібраних свідчень у широкий науковий інформаційний простір [5, 14]. В сучасному мовознавстві, зокрема, у діалектології, Центральноподільські говірки стають все більше досліджуваними. У слов'янському мовознавстві тематична група (ТГ) лексики «Метеорологія», окремі лексико-семантичні підгрупи (ЛСГ) на позначення погодних умов були предметом діалектологічних дослідження російських вчених (Л.Алексін, Є.Азимов, Т.Горячева, М.Толстой, С.Толстая), білоруських (Г.Арашонкова, Н.Сердюкова), польських (В.Купішевський, Я.Янушевська, Б.Речкова), словацьких (А.Габовштяк), болгарських (В.Косека). В українському мовознавстві увагу дослідників привертала окремі ЛСГ метеорологічної лексики (Й.О.Дзєндзелівський («Спостереження над лексикою»), А.В.Кабайда (західноукраїнські діалектизми), М.М.Онишкевич («Карпатський говір»), А.П.Непокупний, М.В.Никончук («Давньоруська основа лексики української мови», «Правобережнополіські говірки в лінгвогеографічному висвітленні»). Найповніше досліджено склад і семантичну структуру метеорологічної групи лексики у праці О.А.Могили «Метеорологічна лексика українських говорів».

Метою статті є лексикальний аналіз однослівних номенів центральноподільських говірок ТГ «Метеорологія».

На позначення погодних умов у говірках функціонують однослівні та складні лексеми. Однослівні назви виражають конкретне значення певного явища і вживаються як для називання погодних умов без додаткових атрибутивних (локальність, темпоральність, тривалість, температура) ознак та супровідних явищ, так і для найменування погоди із супровідними характеристиками, наприклад, *дошч* (атмосферні опади без додаткових характеристик), *дошчака* (сильний дощ), *сніг* (атмосферні опади взимку), *снігопад* (тривалий затяжний сніг), *гроза* (грим і блискавка з дощем), *м'жичка* (дощ з туманом), *суш*, *засуха*, (жарка бездощова погода).

Для характеристики однокомпонентних назв погоди взято семи, які мають найширший спектр репрезентантів. Серед таких сем насиченими є семи ЛСГ «назви погоди та атмосферних опадів».

Серед репрезентантів семи «холодний день» виділено значну кількість одиничних назв, найпоширенішими з яких є слова: *холод* (1 – 8), *холодно* (1 – 8), *холодіна* (1, 3), *халадіна* (1), *холодрига* (1, 2, 3). Лексеми *холод* («низька температура навколишнього середовища» [8, т. 11, 113], *холодно* («про низьку температуру повітря, наявність холоду» [8, т. 11, 121]) є нормативними для української мови. Слова *холодіна*, *халадіна* є, можливо, наслідком впливу російської мови, хоча у Словнику української мови (СУМ) зафіксована лексема *холодіна* зі значенням «дуже великий холод» [8, т. 11, 115], з таким значенням ця лексема зафіксована і у Словнику західнополіських говірок (СЗПГ) Г.Аркушина. Лексема *холодрига* не є літературною нормою і утворена від двох мотивуючих слів «холод» та «дригати» (в Етимологічному словнику (ЕС) лексема *дригати* подана в значенні «холодний» (про погоду) [2, т. 2, 126]), ця лексема наявна також у говірках західного Полісся [1, т. 2, 231]. Рідковживаною у центральноподільських говірках є лексема *холоднеча* (7).

Багато однослівних назв має сема «сильний вітер зі снігом». Для номінації відповідного погодного явища використовуються лексеми *завірюха*, *зав'ірюха* (сильний вітер із сильним снігом), *замет'іл'* (сильний сніг, коли з'являються значні перемети), *хурделиця* (вітер зі снігом), *негода*. Лексеми *зав'ірюха*, *замет'іл'*, *хурделиця*, *метелиця*, *хуртовина* [8, т. 3, 51] є нормативними форма української мови. Слово *зав'ірюха* фіксує явище відсутності кореляції твердості/м'якості приголосних [p]/ [p'], яке є характерним для групи Подільських говірок, а завірюху зі снігом називають ще *віюга* (8). Лексема *негода* у СУМі [8, т. 5, 278] та у Словнику бойківських говірок (СБГ) [6, ч. 1, 483] фіксується зі значенням «погана погода», а у деяких говірках Центрального Поділля ця лексема функціонує паралельно ще й зі значенням «сильний вітер зі снігом».

Велику групу становлять лексеми, які виражають значення «сильний сніг». Значна кількість репрезентантів цієї семи утворюється внаслідок емоційно-оцінного навантаження (сила, інтенсивність, кількість) – *сніг* (1 – 8), *сніжище* (3), *снігопад* (1 – 8), *сніжит'* (1, 2, 5), *метелі* (1, 3, 6), *сине* (*синіт'*) (1, 2, 3), *валіт'* (*вале*) (1, 2), *лініт'* (*ліне*) (1, 3). Лексема *снігопад* (у літературній «випадання снігу» [8, т. 9, 425]), утворена з двох мотивуючих основ *сніг* та *падати*,

часто вживається і для називання зтяжнього, тривалого снігу, а лексема *с'н'їжит'* у деяких досліджуваних говірках функціонує з протилежним антонімічним значенням – невеликий сніг (1). Лексеми *ме'те*, *сине* (*сину'т'*), *вали'ет'* (*вале''*), *л'їну'ет'* (*л'їне''*) виступають для емоційної характеристики опадів у вигляді снігу, особливо тоді, коли вони завдають шкоди господарству і мають негативні наслідки.

Сему *сильний вітер'* у досліджуваних говірках репрезентують лексеми *ура'ган* (1, 2, 8), *в'їт'ришче* (3), *в'їт'ру'ган* (7, 5), *буре''в'їй* (1, 2, 3, 7), *бу'ран* (2), *на'хал'ний* (8), *в'редний* (8), *буйний* (8). Лексема *ура'ган* у літературній формі функціонує зі значеннями «1. Вітер великої руйнівної сили (до 12 балів); 2. Про велику силу, напруженість проходження чого-небудь (переносне значення)» [8, т. 10, 472]. Слова *в'їт'ришче*, *в'їт'ру'ган* (збільшена форма до *вітер* < псл. *věťrъ*, утворене від дієслова *vějati* «віяти» за допомогою суфікса –го- [2, т. 1, 406]) виражають оцінне ставлення до явища природи. Слово *буре''в'їй* у досліджуваних говірках наповнене своїм прямим значенням «дуже сильний вітер, ураган», тоді як лексема *бу'ран* в літературній мові функціонує зі значенням «сніжна буря; завірюха, метелиця в степу» [8, т. 1, 257], а у говірках – сильний вітер. Лексеми *на'хал'ний* (зафіксована лише у говірках, а СУМ подає «*нахабний*»), *в'редний* (як діалектне слово зі значенням «капосний» [8, т. 1, 758], завдає шкоди господарству), *буйний* (дуже сильний вітер; ураган [8, т. 1, 257]) виражають якісні характеристики дуже сильного вітру.

Зі значенням *сухий вітер'* в досліджуваних говірках засвідчено назву *сухо'в'їй* (2, 6, 7), *суш'н'ак* (1). Лексема *сухо'в'їй* утворена з основ «сухий» і «віяти» [2, т. 5, 488], де віяти < стсл. *въѣтати*; псл. *vějati*; - споріднене з лит. *vėjas* «вітер» [2, т. 1, 408]. У літературній мові номен *сухо'в'їй* має значення «сухий гарячий вітер, що супроводжується високою температурою, дуже низькою відносною вологістю повітря і викликає тривалу засуху» [8, т. 9, 867-868]. Слово *суш'н'ак* у переважній більшості досліджуваних говірок вживається зі значенням «сухі дрова», але у деяких випадках фіксується саме зі значенням «сухий вітер». Рідко ця лексема у говірках набуває значення «сухофрукти» (1). У словнику А.А.Москаленка подано слово *суш'н'а* зі значенням «сушені фрукти», тоді як у деяких говіроках Центрального Поділля лексема «*суш'н'а*» функціонує зі значенням «пристрій для сушіння фруктів» (1, 2, 3), а рідше – для називання сушених фруктів (1). Також це слово має значення «сушка (бублик)» [2, т. 5, 487] та в ботаніці – «білий гриб», оскільки ці гриби сушать [2, т. 5, 489], проте у говірках Центрального поділля лексема *суш'н'ак* не використовується для називання грибів.

У межах підгрупи *дощ'* сема *крапля дощу'* у досліджуваних говірках репрезентована лексемами *к'рапл'а* (1 – 8), *л'анка* (6), *дош'чинка* (3) та їхніми лексичними варіантами. Лексема *к'рапл'а* зафіксована у лексико-семантичних варіантах – *крап'лина* (велика крапля дощу; під час сильного краплистого дощу), *к'рапе''л'ка*, *кап'очка*, *капл'а* (мала крапля дощу; так кажуть, коли йде слабкий дощ або дощу майже немає, лише «*по'л'анайе*). Лексеми *кап'очка* та *капл'а* вживаються ще зі значенням «дуже мало чогось», у західнополіських говірках словом *кап'очка* називають «краплиночку дощу» [1, т. 1, 210]), *капка* (звичайна краплина дощу. Вживається і для називання краплин поту на обличчі (2). У гуцульських говірках вживається у двох значеннях – 1. Крапля; 2. Елемент орнаменту у вишивці [7, 75]. У Словнику поліських говорів П. Лисенка лексема *капка* функціонує як зменшена форма до слова *сапка* [4, 91], а у Словнику західнополіських говірок Г. Аркушина така лексема взагалі не зафіксована. У Етимологічному словнику лексема *капка* зафіксована зі значенням – «вишивка у вигляді квітки з однаковими пелюстками; зменшена форма від *кара* «покривало (на великі меблі)»; п. *капка* «вид чіпця у заміжніх жінок», р. *капка* «шапка», як і ч. *карка* «відлога, каптур», слц. *карка* «вид прикрашеного жіночого чіпця»; поденниця, поденна наймичка [2, т. 2, 373]. Лексема *капа* вживається у говірці зі значенням «покривало на ліжко, лаву, скриню»). Слово *л'анка* у СУМі зареєстроване зі значенням «пляма від чого-небудь» [8, т. 4, 581], у західнополіських говірках означає те саме, що лексема *к'л'ац'авка* – пристрій для биття мух [1, т. 1, 297]. Слово *дош'чинка* вживається для позначення маленької краплини дощу.

Елементами семи *тепла суха сонячна погода'* є номени, які мають певні відмінності у семантиці *суш* (1 – 8) (відсутність дощу при жаркій погоді), *жа'ра* (1 – 8), *с'пека* (2, 3, 7) (дуже гаряче повітря, висока температура повітря), *д'нина* (2) (гарна бездошова жарка погода), *йасно'ден':а* (2, 6) (сонячний, жаркий, сухий день), *таш'кент* (2) (гаяче повітря; лексема утворена лексико-семантичним способом). Лексема *суш* не є літературною нормою, в розмовних варіантах має кілька значень – «суха, засушлива пора; сухі дерева, гілки; те саме, що сушня (дія за значенням сушити і сушитися; сушені фрукти, ягоди; пристрій, прилад для сушіння чого-небудь, видалення вологи з чогось); сухий віск, щільник без меду» [8, т. 9, 867-873]. У бойківських говірках лексема *суш* означає «сушені фрукти» [6, ч. 2, 268], а «сухий, гарячий час» найменують словом *суша* [6, ч. 2, 268], як і у

західнополіських говірок засуха називається *суша* [1, т. 2, 188]. Лексема *жа́ра* у СУМі фіксується зі значенням «гаряча літня пора, спека; підвищена температура тіла при захворюванні» [8, т. 2, 509], проте у центральноподільських говірках це слово не вживається для називання температури тіла. Лексеми *спе́ка* є нормативною в літературній мові і вживається з таким же значенням у говірках. У літературній мові словом *дні́на* найменується якийсь певний відрізок часу, дня [8, т. 2, 314], з таким же значенням слово *дні́на* зафіксоване у бойківських говірках [6, ч. 1, 222]. У досліджуваній говірці воно вживається зі значенням «тепла суха сонячна погода» (1, 2). Слово *йасно́ден'а* є процесом словотвору від двох мотивуючих основ – ясний і день (7).

У межах мікрополя *продовбана* або *проламана дірка* в кризі на водоймі⁴ рідко вживаною в досліджуваних говірках є лексема *по́лонка* (5) < псл. **poln-*, похідне від *роль* «відкритий, порожній» (р. *по́лий* «порожній») [2, т. 4, 500], яка в СУМі реєструється як слово розмовне і означає те саме, що *опо́лонка* [8, т. 7, 95] («отвір, прорубаний у кризі замерзлої водойми» [8, т. 5, 721]). У досліджуваних говірках воно також частовживане. Лексема *лу́нка* (2, 3, 6, 8), яка у досліджуваних говірках є синонімом слова *опо́лонка*, у літературній мові вживається зі значенням «невелика заглибина в чому-небудь» [8, т. 4, 555]. Лексема *п'ро́руб* (1) для позначення відповідного мікрополя використовується лише у російськомовному середовищі. Слово *полонка* «проламана дірка у кризі на водоймі» наявне у західнополіських говірках [1, т. 2, 67].

Зафіксовані у деяких говірках Центрального Поділля однослівні назви метеорологічної групи лексики в межах мікрополя *назви погодних умов*⁴ функціонують як абсолютні синоніми (*лу́нка*, *опо́лонка*; *жа́ра*, *спе́ка*; *ура́ган*, *буре́в'їй*) та відносні (семантичні) (*зав'і́р'уха*, *зав'і́руха*, *заме́т'їл'*, *хур'де́лиц'а*, *не́года*; *суш*, *жа́ра*, *дні́на*, *йасно́ден'а*, *таш'ке́нт*). За способом словотворення номени зазначеної групи лексики утворюються морфологічним шляхом (утворення від однієї твірної основи нових слів безафіксним (*суш*), афіксальними способами (*капочка*, *л'апка*, *в'ітри́шче*, *п'ро́руб*, *дош'чинка*), словоскладанням (*сні́гопа́д*, *йасно́ден'а*, *буре́в'їй*) та неморфологічним лексико-семантичним шляхом – нові слова виникають через розщеплення семантики повнозначного слова і поступове утворення омонімів (*таш'ке́нт*, *лу́нка*, *суш'н'ак*), серед яких найпродуктивнішими є афіксальний спосіб та словоскладання.

Цифрові позначення говірок

1. с. Бушинка Тиврівського р-ну Вінницької обл. 2. с. Гриженці Тиврівського р-ну Вінницької обл. 3. с. Гута-Бушинецька Тиврівського р-ну Вінницької обл. 4. с. Лопатинці Жмеринського р-ну Вінницької обл. 5. с. Нова Шура Тульчинського р-ну Вінницької обл. 6. с. Сліди Тиврівського р-ну Вінницької обл. 7. с. Чернятин Жмеринського р-ну Вінницької обл. 8. с. Шпиків Тульчинського р-ну Вінницької обл.

Скорочення назв мов

Лит. – литовська; п. – польська; р. – російська; псл. – праслов'янська; слц. – словацька; стсл. – старослов'янська; ч. – чеська;

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. / Г.Л.Аркушин. – Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000.
2. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [за ред. О.С.Мельничука]. – К. : Наук. думка, 1985 – 2006.
3. Лизанець П. Діалектологія як наука сучасного модерного мовознавства / П. Лизанець // Збірник пам'яті Ярослави Закревської / НАН України, Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича / [ред. П.Ю.Гриценко]. – Львів.: IV, 2003. – С. 247 – 254.
4. Лисенко П. С. Словник поліських говорів / П. Лисенко. – К.: Наукова думка, 1974. – 260 с.
5. Мовна палітра Поділля : філологічний збірник з регіональних проблем / [відп. ред. А. В. Костюк]. – Вінниця: Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, 2008. – Вип. 1. – 200 с.
6. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : у 2 ч. / М.Й.Онишкевич. – К. : Наук. думка, 1984.
7. Піпаш Ю. О. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського р-ну Закарпатської обл.) / Ю.Піпаш, Б. Галас. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2005. – 266 с.
8. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980.
9. Українське народознавство : Навч. посіб. / [за ред. С.П. Павлюка]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004. – 570 с.

В статті системно описані однословні назви погоди в говорах центральноподільського регіону. Обращено увагу на лексико-семантичний аналіз назв атмосферних осадків і їх додаткових характеристик. Описано лексику досліджуваної групи говорів в сопоставленні з українським мовним мовним і з іншими українськими говорами.

Ключові слова: діалект, центральноподільські говори, однословне названня, семантика, сема, мікрополе, тематична група лексики, лексико-семантична група.

The author of the article makes a systematic description of the one-word denominations of weather in the subdialects of Central Podillya region. It contains a lexical and semantic analysis of denominations of atmospheric precipitations and their

additional characteristics. The comparison of lexicon in the selected group of subdialects and in the Ukrainian literary language and other Ukrainian subdialects is described and analysed.

Key words: dialect, Central Podillya dialects, one-word denominations, semantics, seme, microfield, thematic group of lexis, lexico-semantic group.

УДК 811. 161. 2. 276. 6 (477. 4)

Г. П. Краєвська

ДИНАМІКА ЛЕКСИКИ БОНДАРСТВА В ЦЕНТРАЛЬНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ

У статті розглянуто термінологію бондарства на синхронному зрізі та в джерелах кінця XIX – початку XX століття. Діахронічний матеріал зіставлено зі свідченнями сучасних говірок. Окреслено стан збереження та динаміку розвитку лексики.

Ключові слова: центральноподільські говірки, лексика, ТГЛ стельмаство, динаміка лексики.

Термінологія народних ремесел – це доволі статична система. Однак мові, як і будь-якій іншій системі, притаманна динаміка. Як зауважив Л.М. Коць-Григорчук, «Коли ми з певної перспективи оцінюємо елементи мови як фіксовані прояви її існування, то бачимо в мові не тільки стани, але й певний рух, дію» [5, 28]. Найкраще рух мовних одиниць простежується на лексиці. Ця динаміка може мати територіальний чи часовий характер. Нашу розвідку присвячено вивченню змін термінології народних ремесел у часі.

Будь-які варіації в межах цієї системи можуть відбутися як наслідок внутрішньомовних явищ, так і позалінгвальних чинників. На нашу думку, яскраво простежується вплив на термінологію народних ремесел саме позамовних чинників: розвиток виробництва, занепад старих технологій тощо.

Народні ремесла є складовими матеріальної культури українців, які постійно зазнають змін: зменшуються осередки народних ремесел, реалії народного виробництва модифікуються, що відображає лексика майстрів. Розуміння невідворотних втрат традиційної, здебільшого давньої, лексики діалектоносіїв та прагнення з'ясувати реальний стан збереження елементів цієї лексико-семантичної сфери, її динаміку стали визначальними у виборі предмета спостережень.

У пропонованому дослідженні прагнемо з'ясувати стан збереження та динаміку в часі лексики традиційного народного виробництва – бондарства. Вибір предмета аналізу визначився в ході експедицій. Було з'ясовано, що сьогодні у межах досліджуваного ареалу найширше функціонує лексика деревообробних промислів, що пояснюється наявністю багатьох центрів деревообробних ремесел на Поділлі. Цьому можна знайти логічне пояснення – історичні факти свідчать про значне покриття в минулому земель регіону лісом, крім окремих її частин. Народні промисли розвивалися за умов достатньої кількості сировинного матеріалу, тому на території Центрального Поділля були представлені деревообробні ремесла: теслярство, столярство, бондарство, стельмаство. На сьогодні найбільшого занепаду зазнало бондарство.

У зв'язку з економічною невиваженістю бондарних виробів, які є коштовними у виробництві та на сучасному етапі розвитку технологій легко замінюються дешевшими виробами, терміни, пов'язані з бондарством, поступово архаїзуються та відходять до пасивного словника майстрів. Зафіксовано поодинокі центри побутування цього ремесла, де добре представлена галузева лексика. Однак майстри-бондарі – це люди похилого віку, а молодь не переймає вмінь умільців, тому професійна мова поступово втрачається та може взагалі вийти з ужитку.

З метою з'ясування стану збереження термінології бондарства проведено зіставний аналіз лексики, що функціонує в сучасних говірках, з матеріалами різночасових регіональних джерел.

Джерельною базою вивчення термінології бондарства в синхронії стали власні польові записи лексики та зв'язних текстів, здійснені упродовж 2007-2009 років у 66 населених пунктах Центрального Поділля за програмою автора.

Матеріалом вивчення лексики бондарства в діахронії є спеціальні лінгвістичні, загальні лінгвістичні та нелінгвістичні праці. Серед спеціальних лінгвістичних праць цінними для аналізу народної виробничої термінології є діалектні обласні словники [8] та праці кінця XIX – початку XX століття [4; 6]. Загальні лінгвістичні праці як джерела вивчення термінології стельмаства Поділля представлено словником С. Іваницького та Ф. Шумлянського [3]. Нелінгвістичні джерела репрезентовано етнографічними розвідками про народні ремесла [7]. Аналіз літератури показав, що не існує жодної праці, яка б цілісно відображала лексику традиційного народного виробництва